

Nedílnou a pro další bádání velice užitečnou složkou knihy je dvacet příloh. Zásluhou Jana Hrdiny jsou nyní k dispozici soupisy církevních objektů, beneficí, zmínek o božítělové liturgii a věčném světle před Tělem Páně z doby před rokem 1420. Hrdina rovněž vypracoval evidenci odkazů oltářům a bratrstvům Božího těla ve znojenské knize testamentů z let 1409–1529 a na několika dalších obdobných soupisech se podílel s Alešem Mudrou. Řadu významných listin a jiných písemností ve vztahu k ústřednímu tématu v přílohách vydal či vložil Michal Tejček, několik menších příloh ke své etnografické studii připojila Věra Frolcová. Výkladem o pozoruhodném scénáři procesí při svátku Božího těla, jehož záznam snad vznikl v chebském klášteře klarisek na přelomu 15. a 16. století, do oddílu příloh přispěl Vlastimil Brom. Seznamy literatury, pramenů a vyobrazení mají všechny požadované náležitosti, rejstříky však zahrnují jen text, nikoli přílohy.

Závěr může být stručný: jde o veskrze zdařilé a přínosné dílo, které je užitečné mít po ruce.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Liber viaticus Jana ze Středy. I. Zmenšená reprodukce rukopisu XIII A 12 Knihovny Národního muzea. II. Komentářový svazek ke zmenšené fotografické reprodukci rukopisu XIII A 12 Knihovny Národního muzea v Praze, edd. Pavel BRODSKÝ – Kateřina SPURNÁ – Marta VACULÍNOVÁ, Academia – Národní muzeum, Praha 2016

960 s., ISBN 978-80-200-2553-1 (Academia), 978-80-7036-480-2 (NM)

Vydání faksimile Viatiku zv. Cestovní brevíř Jana ze Středy, jednoho z kardinálních děl domácího vývoje knižní malby, je natolik zásadním počinem, že o jeho prospěšnosti nelze pochybovat. Po nedávném vydání Jenského kodexu je to další nepominutelný příspěvek pro příští výzkum i popularizaci zainteresovaných věd.

Po předmluvě Pavla Brodského je první stati načrt knižní kultury za vlády Karla IV. z pera Ivana Hlaváčka. Vzhledem k tomu, že se jedná o autorovo celoživotní badatelské téma, je jasné, že v rámci daného schématu nemohlo jít než právě jen o úvod, o načrtnutí složitosti problematiky i úskalí badatelského snažení. Historiografii zastupuje portrét Jana ze Středy od Marie Bláhové, v němž

autorka navazuje na své předchozí studie k tomuto prelátu, vzhledem k jejich vydání v Polsku ale hůře dostupné. Úvodním textům by slušela snad ještě uměnovědná studie, pokoušející se shrnout Janovy zásluhy na poli kulturního mecenátu analýzou architektury a nástěnných maleb, případně ukazující význam předních duchovních pro soudobou kulturu. První trojici studií uzavírá důkladný kodikologický rozbor a popis Viatiku od Michala Dragouna. Autorův závěr, že hlavní část rukopisu byla napsána mezi lety 1363–1364 (s. 76–77), je významným hlasem v diskuzi o době vzniku památky, jejíž datování nebude asi nikdy konsensuálně uzavřeno. Jana Tomšů a Veronika Šulcová se věnují důkladnému rozboru vazby kodexu, již datují nejpravděpodobněji do druhé půle 15. století. V souladu se závěry M. Dragouna konstatují aktivní užívání rukopisu ještě dlouho po smrti zadavatele. Je ostatně chvályhodné, že právě restaurátorky dostaly prostor i na stránkách doprovodného svazku, což dokládá i zevrubná analýza pigmentů od Martiny Ohlídálové a Jany Dřevíkovské.

Uměleckohistorickou sekci otevírá studie Jaromíra Homolky, jedné z nejvýznamnějších osobností československé uměnovědy druhé poloviny 20. století. Homolkova stať je krátká a čtivá, se skromným poznámkovým aparátem. Jejím jádrem je argumentace, proč mohl rukopis vzniknout krátce po roce 1361; v iluminaci ke svátku Klanění tří králů totiž spatřuje Homolka připomínku norimberského vyažování novorozeného následníka zlatem. Tato teze byla sice nastíněna již roku 1977 ve sborníku *Jenštejn*, její přesná formulace však zůstala rezervována až pro recenzovanou knihu.

Hana Hlaváčková oživuje svou teorii o Karlově dvorské dílně, jejímž čelným představitelem má Mistr Viatiku být (tuto tezi přejímá i Viktor Kubík), především se však věnuje podrobnému rozboru ikonografie iluminací. Stať se soustředí na paralely mezi východokřesťanskou a západokřesťanskou ikonografií, pro což je autorka průvodkyní nad jiné povolanou. Některá témata však ve výkladu chybí. Například při rozboru iniciál s Narozením Páně nebylo připomenuto Pseudo-Jakubovo či vzhledem k západnímu kontextu Pseudo-Matoušovo evangelium. Podobně by čtenář měl být při pohledu na iniciálu se zavražděním sv. Václava upozorněn, že výjev je mnohem více než na doprovodném textu legendy od Karla IV. *Hystoria nova de sancto Wenceslao* závislý na popisu bratrovraždy v Gumpoldově a Kristiánově legendě. Spíše tam je líčena krev kanoucí z hlavy mučednickovy i pozdvihnutí meče. Jak při jiných iluminacích Hlaváčková dokládá, umělecká

výzdoba se často řídila zcela jinými popudy než věrností doprovázenému textu.

Viktor Kubík se dlouhodobě věnuje ornamentální výzdobě středoevropských a románských rukopisů a je možno předeslat, že studie k ornamentice Viatiku patří k tomu nejlepšímu, co na dané téma dosud napsal. Většinou jeho studie předpokládají velkou míru předběžných znalostí a olbřímí knihovny, které umožní pracovat s rozsáhlým poznámkovým aparátem, činícím jinak z Kubíkových studií velmi užitečné a dnes již i bezkonkurenční rozcestníky. V recenzované knize však autor sklízí plody předchozí pile. Množství analogií, které čtenáři předestírá, je takřka nepřehledné, aby se ale všechny nakonec seběhly ve svorníku, kterým je dle Kubíka papežský Avignon (s. 193–194, 202–203). Zde Mistr Viatiku nepřejal trpně spatřované vzory, z nichž největší význam je přisuzován Mistru Kodexu sv. Jiří, ale vytvořil svébytnou a vlivnou stylovou syntézu. V kontextu s Viatikem mluví autor o epochálním významu jejího hlavního tvůrce, přičemž tvrdí, že tento předjímá tvorbu Theodorikovu, dává zároveň na srozuměnou, jak jádro rukopisu přibližně datuje.

Poslední uměnovědná stať přináší Pavlu Brodskému, jednomu z editorů svazku. S oporou v syntézách Viktora Kubíka dovozuje vznik slohu hlavního Mistra v Avignonu snad kolem poloviny století, rukopis samotný však datuje až do doby po roce 1361 (s oporou v domněnce Jaromíra Homolky). Autor se vyrovnává s celou řadou tezí, a jakkoli formuluje některé soudy hypoteticky, svůj názor podkládá racionální argumentací. S tezí dvorského ateliéru kolem Mistra Viatiku nesouhlasí. Navrhuje rozčlenění jeho tvorby, přičemž v podstatných rysech se přidržuje návrhů v dosavadní literatuře, kterou přehledně uvádí a kriticky komentuje. V druhé části stati se Brodský věnuje generaci pokračovatelů Mistra Viatiku. Mimořádná je teze (s. 232), že Mistr Bible ze Sadské byl žákem Jana z Opavy, autora vídeňského Evangeliaře z roku 1368 (ÖNB Wien, cod. 1182). Myšlenka to rozhodně není naivní, přesto dávám přednost tomu spatřovat u Mistra Bible ze Sadské dceřinou dílnu Mistra Šternberkových rukopisů s tím, že jádro její tvorby hledám ve druhé polovině osmdesátých let. Brodský ve svém textu nabídl k diskusi celou řadu témat a upozornil na význam některých neprávem pomíjených rukopisů, jako je Bible Jaroslava Bogorii-Skotnického z roku 1373 (Gniezno, Archiwum Archidiecezjalne, MS 168) a Bible Kunše oltářníka z roku 1389 (KNM, Nostická knihovna, Ms. 1).

Doprovodný svazek je mimořádně záslužným počinem, dosud však nebyla řeč o vlastním

faksimile. To je, bohužel, trochu zklamáním. Potíž se neskrývá v tom, že je faksimile zmenšené, o tom je čtenář zpraven od začátku. Stránky rukopisu jsou příliš tmavé, což zdůrazňuje ještě bílá bordura listů, a jeho malířská výzdoba, která je na rukopisu předmětem největšího zájmu, je mnohdy zoufale nezřetelná. Srovnání s faksimile Jenského kodexu vyznívá nemilosrdně, zároveň však je třeba mít na paměti, že stránky mladšího rukopisu jsou k reprodukování mnohem vstřícnější. Určitým východiskem z této situace mohlo být zařazení detailních reprodukcí vybraných iluminací na konci doprovodného svazku, pakliže to rozpočet umožňoval.

TOMÁŠ GAUDEK

František ZÁRUBA, *Hradní kaple II. Doba lucemburská*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2015 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium XXI)

379 s., ISBN 978-80-7422-414-0

František ZÁRUBA, *Hradní kaple III. Doba poděbradská a jagellonská*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2016 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia atrium XXIV)

300 s., ISBN 978-80-7422-517-8

Vydáním druhého a třetího dílu zkompletoval František Záruba trilogii věnovanou hradním kaplím českého středověku, která vychází z jeho disertační práce. První díl vydaný v roce 2014 (viz SMB 7, 2015, s. 163–164), který se zaměřoval na přemyslovské období, tak doplnily svazky pojednávající o době lucemburské a době poděbradské a jagellonské.

Ve druhém dílu zůstala zachována struktura členění práce podle osoby stavebníka do tří kapitol, které se zaměřují na kaple hradů královských, (arci)biskupských a šlechtických. Na úvod každé kapitoly shrnuje autor domácí vývoj daného segmentu a snaží se jej zasadit do širšího evropského kontextu. Za dílčími úvody následuje heslář hradních lokalit, který je řazen nikoli podle abecedy,